

Morten Walløe Tvedt

NORSK STATSRETT

– i en europeisk og
internasjonal rettsorden

NORSK STATSRETT

I EN EUROPEISK OG INTERNASJONAL RETTSORDEN

MORTEN WALLØE TVEDT

NORSK STATSRETT

I EN EUROPEISK OG INTERNASJONAL RETTSORDEN

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2024
1. utgave, 1. opplag 2024

ISBN 978-82-05-41543-0

Omslagsdesign: Christine Munch
Sats: Type-it AS, Trondheim 2024
Brødtekst: Minion 10,5/15 pkt.
Papir: 90 g Multi Offset UPM
Trykk: Balto Print, Litauen 2024

Alle henvendelser om boken kan rettes til
Gyldendal Akademisk
Postboks 6860 Pilestredet Park
0176 Oslo

www.gyldendal.no/akademisk
akademisk@gyldendal.no

Forfatteren har mottatt støtte fra Det faglitterære fond.
Boken er skrevet med støtte fra Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO).

Materialet i denne utgivelsen er vernet etter åndsverkloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor (www.kopinor.no). Bruk av hele eller deler av utgivelsen som input eller som treningskorpus i generative modeller som kan skape tekst, bilder eller annet innhold, er ikke tillatt uten særskilt avtale.

Gyldendal vektlegger bærekraft når vi velger trykktjenester og papir. Ta godt vare på boken, og om du ikke lenger skal ha den, gjenvinn den på riktig måte. Se www.gyldendal.no

Til friheten

Til minne om de mange som ble undertrykt, torturert og drept under statskuppet i Chile i 1973 og under diktaturet som fulgte.

Forord

Boken *Norsk statsrett – i en europeisk og internasjonal rettsorden* handler om samtidig norsk statsrett (i denne boken bruker jeg gjennomgående ordet «statsrett» og ikke det litt mer gammelmodige «statsforfatningsrett»). Boken diskuterer, som tittelen antyder, norsk statsrett med et klart blikk på den europeiske og den internasjonale rettsorden. Den handler også om hvordan norsk statsrett er rustet til å stå seg i krise. Jeg skriver denne boken for å diskutere og formidle hvordan statsretten kan sikre frihet, samhold og fravær av undertrykkelse i samfunnet, også når disse verdiene er under press. Hvordan kan rettslige mekanismer sikre og gjenskape det beste i det norske samfunnet? Ingen kamp for frihet for de mange er evig vunnet. Statsretten må derfor stadig nytenkes og nyskrives.

Denne boken er skrevet for deg som ønsker å forstå hvordan statsretten i Norge fungerer i en verden og et Europa med stadig mer overnasjonal eller *supranasjonal* jus. Boken er skrevet som et forskningsmessig bidrag til å forstå Norges konstitusjon bedre i et internasjonalt bilde. Den kan også leses av studenter som skal forstå norsk statsforfatning.

Denne boken diskuterer samtidige statsrettslige spørsmål. Når neste utgave skal skrives, vil noen av temaene ha mistet sin interesse og vil byttes ut med nye, dagsaktuelle temaer. Statsrett forstås best med eksempler fra vår samtid og ikke bare eksempler fra historien.

Boken handler ikke om innholdet i de enkelte rettighetsbestemmelsene i kapittel E i Grunnloven. Den omtaler mange av disse bestemmelsene, men går ikke inn i detaljene i de ulike rettighetsbestemmelsene.

Når noen sier «aldri mer 9. april», undrer jeg meg på hva personen mener. Folk legger nok ulikt i uttrykket, men en felles forståelse er kanskje at vi ønsker at demokratiet ikke skal settes ut av spill, slik det ble under den tyske okkupasjonen under andre verdenskrig. For meg har uttrykket begynt å bety at jeg vil etterstrebe å si ifra offentlig når jeg ser trekk i samfunnet som tar oss vekk fra en rettsstat og vekk fra reelt demokrati for alle. Oppmuntrer denne boken til kritisk tenkning angående hvordan staten styres, har jeg lykkes med prosjektet.

For at retten skal ta inn over seg at det har skjedd en internasjonalisering, er det behov for å utforske tradisjonelle juridiske fag i en ny, internasjonal – og europeisk – ramme. Min rettstenkning både om nasjonale konstitusjonelle spørsmål og den internasjonale rettsordenen er sterkt preget av min daglige interaksjon med en rettsorden som strekker seg over flere kontinenter. Min rettsvitenskapelige forskning handler særlig om et internasjonalt rettsområde: internasjonal genressursrett eller global bioteknologirett. Mine år som forsker innenfor dette feltet har lært meg mye om forholdet mellom rett, politikk og makt i skjæringspunktet mellom internasjonale rettsregler, nasjonalstatenes konstitusjoner og rettsendring mellom individene. Denne boken søker å synliggjøre linjer fra det globale til det nære for norske lesere. Det overordnede perspektivet er hvordan statsrettslige rammer kan sikre individets frihet og de liberale europeiske tradisjonene.

Jeg har hatt god hjelp til å utvikle dette manuset fra idé til ferdig bok:

Noen ganger stiller studenter spørsmål på forelesning som får en til å tenke på en helt ny måte om rettslige spørsmål. Takk til to av studentene på bachelorstudiet i jus på Lillehammer, Stian Klette og Cecilie Jerstad Grunnvåg, for slike spørsmål. Jeg har også hatt fantastisk hjelp av flere av mine tidligere Atlasstudenter. Særlig vil jeg takke Ane Jørem og Stine Langlete for varig og tankefrembringende samarbeid i rettslige spørsmål. Takk til dere alle.

Takk til Anstein Gregersen og Marion Hirst for å ha gitt meg mulighet til å fortsette min forsknings- og undervisningsgjerning ved Høgskolen i Innlandet. Takk til instituttleder Cathinka Vik for å legge gode rammer for juridisk forskning tilpasset individuelle behov.

Muito obrigado para todas e todos em Merinos Restaurante e Bossa Nova Bistro, Morro de São Paulo para excelente ajuda durante o processo de escre-

ver esse livro. Muito obrigado a Patricia Haagensen para me ajudar escrever no Morro de São Paulo.

Takk til Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO) for støtte til å skrive denne boken og for tålmodighet angående dens utgivelse. Jeg har mottatt støtte fra Det faglitterære fond til denne boken. Det er ikke alltid arbeidet blir ferdig på tid, selv om en setter seg det som mål.

Takk til Gyldendal Akademisk og særlig til min forlegger og redaktør Espen By Marhaug for supert samarbeid og for tålmodighet. Takk til dem som har fagfelleverdert manus, for svært nyttige kommentarer og positive tilbakemeldinger.

En stor takk til mine kjære venner, som alltid er der når presset øker. En varm takk til min gode venn Thomas Bech-Hanssen for god sparring på store og små ting gjennom hele skriveprosessen. En spesiell takk til min kjære og nære venn gjennom den viktigste delen av mitt liv, Ingrid Skog Hauge, for ditt kompromissløse vennskap.

Den største takken går til min kjære pappa, Pål Tvedt, som er en klippe som jeg vet jeg alltid kan stole på. Tusen takk for at du har gjort meg til den jeg er.

Høsten 2010 mistet norsk juristmiljø et varmt hjerte og skarpt hode, og jeg min nære venn og samarbeidspartner, da Magnus Finckenhagen omkom i en bilulykke i en alder av 28 år. En kunne kanskje tenke at det skulle være unødvendig å si dette når det har gått så mange år, men jeg tenker de som omtales, forsvinner ikke: Du er dypt savnet, Mags – den som sa at tiden leger alle sår, løy. Som om tapet av Magnus ikke skulle vært nok, fulgte hans bror, stud.jur. Henrik Finckenhagen, etter høsten 2011. Nok en gang ser vi at de beste går først.

På veien fra idé til bok skulle jeg erfare kjærlighet og den dypeste fascinasjon over å bli kjent med krokene i hjertet og hjernen på et annet menneske. Kanskje lærte det meg at konstitusjonell og internasjonal rett dypest sett er et skall, en ramme, for kjærlighet og hver enkelts liv, satt i et omfattende system. *Obrigado por cuidar de mim, Jonathan, te amo!*

Morten Walløe Tvedt

Lillehammer, 11. september 2024

Innhold

KAPITTEL 1	STATSRETTEEN – GRUNNLAGET FOR RETTSSYSTEMET . . .	21
1.1	Statsrett og internasjonal rett som ramme for din frihet	21
1.2	Grunnloven som bindende ramme for politikk og statsliv	24
1.2.1	Grunnlovens legitimitet	25
1.2.2	Grunnlovens idégrunnlag	29
1.2.3	De konstituerte makter – kompetansen er delt mellom statsmaktene	32
1.2.4	Den lovgivende, bevilgende og kontrollerende makt: Stortinget	34
1.2.5	Den utøvende makt: regjeringen og forvaltningen	35
1.2.6	Den dømmende makt: Høyesterett i siste instans	37
1.3	Konstitusjonen: Grunnloven og konstitusjonell sedvane som primære rettskilder	39
1.3.1	Kongeriket Norges Grunnlov av 17. mai 1814 med senere endringer	39
1.3.2	Konstitusjonell sedvanerett	43
1.3.2.1	<i>Innledning om sedvanen på det konstitusjonelle området</i>	43
1.3.2.2	<i>Konstitusjonell sedvane kan oppstå i fire typer situasjoner</i>	43
1.3.2.3	<i>Motargumenter mot konstitusjonell sedvanerett</i>	46
1.3.2.4	<i>Historisk nødvendighet</i>	48
1.3.2.5	<i>Konstitusjonell sedvanes plass i fremtiden</i>	49
1.4	Konstitusjonens funksjon som grunnlag for rettskildene	52
1.4.1	Konstitusjonen som grunnlag for kompetanse i den offentlige retten	52

1.4.2	Kompetanse i konstitusjonen danner grunnlag for produksjon og autorisering av rettskildene	54
1.4.3	Konstitusjonen som grunnlag for internasjonale og europeiske kilder i norsk statsrett	57
1.5	Individets plass i konstitusjonen	62
1.5.1	Menneskers sameksistens og makt	62
1.5.2	Individet i en internasjonal rettsorden	67
1.5.3	Fellesskapsinteressen – borgeren som del av et fellesskap ...	69
1.5.4	Fremtidige generasjoner	70
1.6	Forskningsspørsmålene som blir undersøkt i denne boken	71
KAPITTEL 2 DEN LOVGIVENDE MAKT – STORTINGET		73
2.1	Stortingets personelle kompetanse	74
2.1.1	Valg og sammensetning	74
2.1.2	Valgsystemet	76
2.1.3	Valgbarhet	80
2.1.4	Prøving av valgresultatet	81
2.1.5	Plikt til å motta stortingsvervet – svært begrensede muligheter til å fratre	83
2.1.6	Innsettelse og funksjonstid	85
2.1.7	Stortingsrepresentantenes funksjoner	87
2.1.8	Stortingsrepresentantenes ansvarsfrihet og begrensninger ..	88
	2.1.8.1 <i>For sine ytrede meninger</i>	88
	2.1.8.2 <i>Gripes i offentlige forbrytelser</i>	90
2.1.9	Stortingsrepresentantenes konstitusjonelle ansvar	92
2.1.10	Stortingsrepresentantenes verv og økonomiske interesser ..	94
2.2	Stortingets fire quorum for å fatte vedtak gir grunnlag for <i>lex superior</i> -prinsippet	95
2.3	Grunnloven – <i>lex superior</i>	96
2.3.1	Grunnlovsendringsprosedyren – forfatningens prosessuelle grunnorm	96
2.3.2	Offentlighetens deltakelse: forslag til endring av grunnlovsendringsprosedyren	99
2.3.3	Grunnlovsgiverkompetanse	101
2.3.4	Rettslig prøving av brudd på «Grunnlovens prinsipper» eller «denne konstitusjons ånd»	104
2.3.5	Begrensninger i menneskerettighetene i Grunnloven	105
	2.3.5.1 <i>Grenser for Stortingets lovgivningsmyndighet – grunnlovbestemmelsene om menneskerettigheter</i>	105
	2.3.5.2 <i>Grunnlovsendringsforslag til Grunnloven § 113 a</i>	108

2.3.6	Derogasjon fra Grunnloven – skal ukrenkelige og iboende rettigheter kunne settes til side?	110
2.4	Stortingets lovgivningskompetanse	116
2.4.1	Fremgangsmåten i en lovsak	116
2.4.2	Lovgivningskompetansen – når er lov nødvendig?	121
2.4.3	Skranker for lovgivningskompetansen – <i>lex superior</i>	124
2.4.4	Delegasjon av lovgivningskompetanse – forskrift står under lov i <i>lex superior</i> -hierarkiet	125
2.5	Kompetanseoverføringskompetanse og binding til internasjonal rett	129
2.5.1	Problembeskrivelse – norsk binding til internasjonal rett	130
2.5.2	Traktatsinngåelse etter Grunnloven § 26 annet ledd	132
2.5.3	Grunnlovsendring som måte å inkludere internasjonale rettskilder på	135
2.5.4	Kompetanseoverføringskompetanse: Grunnloven § 115	136
2.5.5	Kompetanseoverføring etter Grunnloven § 26 annet ledd – nedre grense etter § 115?	141
2.5.5.1	<i>Fremveksten av en ny praksis</i>	141
2.5.5.2	<i>Høyesterett beskriver og anvender læren «lite inngripende myndighetsoverføring»</i>	143
2.5.5.3	<i>Når læren om «lite inngripende myndighetsoverføring» er anvendelig – myndighetsoverføring er vanskelig å måle</i>	145
2.5.5.4	<i>En organisasjon Norge ikke er medlem av – mulig utvidelse av kompetanse</i>	147
2.5.5.5	<i>Derogasjon fra Grunnloven av et mindretall</i>	148
2.5.5.6	<i>Et kritisk blick på jernbanebetenkingen – er det rettslig plass til fremveksten av Stortingets praksis?</i>	151
2.5.5.7	<i>Diskusjon om utgangspunktet for vurderingen</i>	154
2.5.5.8	<i>Mindretallsbeskyttelsen i Grunnloven om kompetanseoverføring er svekket – for alltid?</i>	155
2.5.5.9	<i>«Myndighetsoverføringen må ikke være ugjenkallelig» – Kan kompetanseoverføring reverseres?</i>	156
2.5.5.10	<i>Myndighetsoverføring – et tema for en ny grunnlovsbestemmelse</i>	157
2.6	EØS-avtalen kontra «al Makt og Kraft samles her i denne Sal»	159
2.6.1	EØS-avtalen etablerer forpliktelser for Norge og innskrenker Stortingets lovgivningskompetanse	159
2.6.2	Kort om institusjonene	160
2.6.3	Hvordan nye rettsakter fra EU blir del av EØS-avtalen	162
2.6.4	Delegasjon innad i EU skaper nye EØS-rettslige utfordringer	168
2.6.5	Forpliktet til å gjennomføre rettsaktene	169
2.6.6	«I tilfelle motstrid» – lovgivning fra EU gjennom EØS-avtalen	170

2.6.7	Derogasjon i gjennomføringen av EØS-avtalen – forskrift som gjennomfører en EØS-regel, går foran senere lov	171
2.6.8	Ikke-gjennomførte forpliktelser	173
2.7	«I tilfelle motstrid» – menneskerettighetene utenfor Grunnloven . .	175
2.8	Andre folkerettslige forpliktelser som ramme for norsk lovgivning .	178
2.8.1	Lovgiver er forpliktet til å gjennomføre innholdet i en traktat	178
2.8.2	Mekanismer i en traktat som endrer innholdet i reglene	179
2.9	Hjemmel for derogasjon – forskrift går foran lov	181
2.10	Plenarvedtaket – ordinært stortingsvedtak	182
2.10.1	Plenarvedtaket er forutsatt i Grunnloven	182
2.10.2	Beskatningsmyndigheten	183
2.10.3	Statsbudsjettet	184
2.10.4	Opptak av gjeld og utenlandsgjeld	185
2.10.5	Fastsette apanasjen til kongefamilien	185
2.10.6	Fastsette betingelsene for bestyrelsen av statens eiendommer	186
2.10.7	Utnevelser	186
2.10.8	Anmodningsvedtak overfor regjeringen	186

KAPITTEL 3 DEN UTØVENDE MAKT: KONGENS ELLER REGJERINGENS

	KOMPETANSE SOM STATSMAKT	187
3.1	Personelle aspekter og oppbygning	188
3.1.1	Monarken	188
3.1.2	Ansvarsfrihet for Kongen	189
3.1.3	Statsrådet – regjeringen	192
3.1.4	Fra tydelig maktseparasjon til parlamentarisme	195
3.1.5	Utvikling av parlamentarismen	196
3.1.6	Fra konstitusjonell sedvane til Grunnloven § 15	197
3.1.7	Innholdet i parlamentarismen	199
3.1.8	Regjeringsskifte – demokratiets kritiske punkt	202
3.1.9	Konstitusjonelle plikter for statsrådet	206
3.1.10	Statsråders verv, økonomiske interesser og inhabilitet	210
	3.1.10.1 Reglene om inhabilitet	211
	3.1.10.2 Noen eksempler på inhabilitetsvurderinger frem til 2023	214
	3.1.10.3 Inhabilitetssakene som ble kjent i 2023	218
3.2	Prosessuelle aspekter ved Kongen og regjeringen som konstituert makt	221
3.2.1	Kongelig resolusjon	221
3.2.2	Når er kongelig resolusjon nødvendig?	225
3.2.3	Kravet om kongelig resolusjon for beslutningen om nedstengning av Norge	228
3.2.4	Behandling av Kongen i statsråd for delegert kompetanse? . .	232

3.3	Typen av materiell kompetanse til regjeringen	235
3.3.1	Kompetanse som konstituert makt og grunnlovsumiddelbare kompetanser	235
3.3.2	Personlige prerogativer for monarken	237
3.3.3	Representere Norge i internasjonale forhandlinger	237
3.3.4	Provisorisk lovgivningsmyndighet – provisoriske anordninger	238
3.3.5	Kompetanse gitt til regjeringen i lov fra Stortinget	240
3.3.6	Kompetanse til å foreslå lover	241
3.3.7	Statsbudsjettet	241
3.4	Forvaltningsvedtak fattet i europeisk og internasjonal rettsorden ..	242
3.4.1	Situasjoner der utøvende myndighet skjer utenfor norske institusjoner	242
3.4.2	Ulike modeller for overføring av utøvende kompetanse til et europeisk organ	244
KAPITTEL 4 FORHOLDET MELLOM STORTING OG REGJERING		245
4.1	Forholdet mellom storting og regjering fra 1814 og til i dag	245
4.2	Prosessuelle krav: opplysningsplikt og informasjonsplikt	246
4.2.1	Opplysningsplikt: alle opplysninger som er nødvendige	247
4.2.2	Forbud mot å fremlegge uriktige eller villedende opplysninger	249
4.2.3	En plikt til å fremme forslag om lovendring?	251
4.3	Den utøvende makts kompetanser og Stortingets styring	252
4.3.1	Regjeringens kompetansegrunnlag	252
4.3.2	Stortingets generelle eller individuelle instruksjoner – styring av den utøvende makt	253
4.3.3	Stortingets tre beslutningsformer som grunnlag for styring ..	254
4.4	Muligheter og begrensninger for styring av den utøvende makt ...	256
4.4.1	Kompetansen til regjeringen etter Grunnloven § 3	256
4.4.2	Stortingets kompetanse til å frata utøvende kompetanse fra regjeringen	257
4.4.3	Generelle regler for utøvelsen av kompetanse	260
4.4.4	Stortingets instruksjon i enkeltsaker – instruksjonsretten ...	261
4.4.4.1	<i>Instruksjon i praksis</i>	261
4.4.4.2	<i>Rettskildemessig grunnlag</i>	262
4.4.4.3	<i>Argumenter for og mot instruksjonsrett</i>	264
4.5	Grunnlovsbestemt kompetanse – prerogativene	266
4.5.1	Regjeringens grunnlovsbestemte kompetanse	266
4.5.2	Tolkning av prerogativene	267
4.5.3	Utnevnelse av statsrådets medlemmer	270
4.5.4	Om opprettelse og nedleggelse av departementene samt saksfordeling mellom dem	272

4.5.5	Utnevnelse av embetsmenn	272
4.5.6	Retten til avskjedigelse av embetsmenn, statsråder og statssekretærer	275
4.5.7	Retten til innkreving av skatter og avgifter pålagt av Stortinget	277
4.5.8	Ansvar for forvaltning av statens eiendommer	278
4.5.9	Benådning av forbrytere – Grunnloven § 20 første ledd	280
4.5.10	Norsk deltakelse i krig og beordringsretten over militære ...	281
4.5.11	Utenrikspolitikken § 26 første ledd	285
4.5.12	Oppsummering om enekompetansene – prerogativene	287
4.6	Stortingets styring av tildelegert kompetanse i lovs form	288
4.6.1	Legalitetsprinsippet betydning for regjeringen og styring av tildelegert kompetanse	288
4.6.2	Alminnelige regler om instruksjon	289
4.6.3	Ansettelsen av Nicolai Tangen som direktør for Norges Bank Investment Management	292
4.7	Delegasjon av lovgivningsmyndighet	297
4.7.1	En maktforskyvning fra Stortinget til regjeringen og videre til underliggende etater	297
4.7.2	Stortingets bør grunnlovfeste eller lovfeste en rett til seg for å oppheve forskrifter	300
4.8	Nødrett og derogasjon: beredskaps- og smittevern	301
4.8.1	Konstitusjonell nødrett	302
4.8.2	Derogasjon – å fravike en regel	304
4.8.3	Beredskapslovens derogasjonshjemmel i krig, ved krigsfare og lignende forhold	307
4.8.4	Smittevernloven og midlertidig opphevelse av smittevernloven § 7-12 siste ledd	310
4.8.5	Koronaloven som en modell for en derogasjonslov?	314
4.8.6	Skal regjeringen eller et annet forvaltningsorgan kunne gi forskrifter og fatte enkeltvedtak i strid med lovene?	318
4.9	Stortingets styring: statsbudsjettet og skatt	319
4.10	Styrkeforholdet mellom storting og regjering	320

KAPITTEL 5 KONTROLLORDNINGER, GJENOPPRETTING OG

ANSVARLIGGJØRING	321
5.1 Rettslige mekanismer for å opprettholde maktfordeling og -balanse	321
5.2 Kontroll- og konstitusjonskomiteen i Stortinget	322
5.3 Statsrådenes møterett og møteplikten generelt: personelle aspekter av kontroll	324
5.4 Formell kontroll ved å få seg forelagt protokoller og traktater	326

5.5	Stortingets kontroll med Nav-saken	330
5.5.1	EØS-rettslige aspekter: Ved motstrid skal EØS-regelen gå foran	330
5.5.1.1	<i>Forordningen innføres ved inkorporasjon i forskrift</i>	330
5.5.1.2	<i>Motstrid mellom forskrift som gjennomfører en EØS-bestemmelse, og folketrygdloven</i>	331
5.5.1.3	<i>Interdepartemental arbeidsgruppe utreder handlingsrommet: Motstriden blir avdekket internt i regjeringen</i>	333
5.5.1.4	<i>Senere statsråders kunnskap: Hauglie og Røe Isaksen</i> ...	335
5.5.1.5	<i>Når må statsminister Solberg ha fått kunnskap om rapporten?</i>	337
5.5.2	Kontroll- og konstitusjonskomiteen ber om dokumenter ...	338
5.5.2.1	<i>Møtereferatet mellom arbeids- og sosialministeren og Nav-direktøren</i>	339
5.5.2.2	<i>Rapporten Eksport av velferdsytelser</i>	340
5.5.2.3	<i>Rådene fra regjeringsadvokaten</i>	343
5.5.2.4	<i>Fra politisk til rettslig kontroll</i>	344
5.5.2.5	<i>Oppsummering med lærdom fra Nav-saken</i>	344
5.5.3	Opplysningsplikten i Nav-saken – særlig om rapporten Eksport av trygdeytelser	345
5.5.4	Oppsummering – hver stein er ikke snudd	349
5.6	Riksrevisjonen	350
5.7	Sivilombudet	352
5.8	Riksretten – en statsrettslig straffedomstol	354
5.8.1	Individene er pliktsubjekter for straffansvaret	355
5.8.2	Stortinget som rettslig initiativtaker – påtalekompetansen ..	357
5.8.3	Riksrettens personelle sammensetning og prosessuelle regler	358
5.9	ESA som kontrollorgan for Stortinget og regjeringen	360
 KAPITTEL 6 HØYESTERETT OG DOMSTOLENE SOM STATSMAKT		362
6.1	Bakgrunn for domstolsprøving	362
6.2	Personelle aspekter – Høyesteretts sammensetning	364
6.2.1	Grunnlovens regler om personelle aspekter	364
6.2.2	Systemet i Grunnloven for utnevning av høyesterettsdommere	365
6.2.3	Hvordan kan utnevningen av høyesterettsdommere gjøres apolitisk?	368
6.3	Prosessuelle regler for Høyesterett	371
6.3.1	Quorum for avgjørelser	371
6.3.2	Andre prosessuelle aspekter regulert i Grunnloven	373

6.4	Betydning av en tidligere høyesterettsdom – prejudikatslære	374
6.5	Domstolsprøving i utvikling fra nasjonal maktfordeling til håndhevelse av en europeisk og internasjonal rettsorden	377
6.5.1	Hvilke beslutninger norske domstoler kan prøve, og opp mot hvilke kilder?	377
6.5.2	Prøving av norske kilder av internasjonale og europeiske domstoler	379
6.5.3	Rettslig grunnlag for norske domstolars prøving	381
6.5.4	Terminologi: «prøvingskompetanse», «prøving» og resultatet er at en lov «settes til side»	383
6.6	Domstolene og regjeringen: domstolsprøving av et vedtaks gyldighet	384
6.6.1	Rettslig grunnlag for at domstolene prøver forvaltningens vedtak	384
6.6.2	Hensyn som begrunner domstolenes prøving av forvaltningens vedtak	385
6.6.3	Situasjoner hvor domstolsprøving er aktuelt	388
6.6.4	Innholdet i domstolenes kompetanse til prøving	390
6.7	Domstolenes prøving av lovers grunnlovsmessighet – den tradisjonelle læren i utvikling	391
6.7.1	Opprinnelse og hensyn for domstolsprøving av lover	391
6.7.2	Prinsippene for domstolsprøvingen av lover opp mot Grunnloven vokser frem	395
6.7.3	Omfanget av domstolsprøvingen av lover mot Grunnloven øker	403
6.8	Menneskerettighetene i Grunnloven etter grunnlovsreformen av 2014	412
6.8.1	Prøving av menneskerettigheter i Grunnloven før 2014	412
6.8.2	Skal alle menneskerettigheter prøves som <i>lex superior</i> ?	413
6.8.3	Prøving av grunnlovsbestemmelser som ligner bestemmelser i EMK	415
6.8.4	Omfanget av domstolsprøvingen av lover mot grunnlovsbestemmelser basert på EMK (individets frihet)	416
6.8.5	Har normen for domstolsprøvingen av «individets frihet og sikkerhet» endret karakter?	428
6.8.6	Kan individet gå til søksmål med krav om dom på brudd på Grunnlovens menneskerettighetsbestemmelser?	429
6.9	Politiske fanebestemmelser og mellomløsninger	429
6.10	Prøving av «de andre statsmaktens arbeidsmåte eller innbyrdes kompetanse»	434
6.11	Stortinget ber Høyesterett om en betenkning	435
6.12	Prøving av kompetanseoverføring til internasjonale organisasjoner	437

6.13 Prøving av beslutninger opp mot menneskerettighetene utenfor Grunnloven	441
6.14 Europeisk prøving av beslutninger i norsk rett opp mot EMK	446
6.15 EØS-rettslig prøving av beslutninger i norsk rett opp mot EØS-rettslige forpliktelser	447
6.15.1 Norske domstolers anvendelse og prøving av EØS-forpliktelser	447
6.15.2 Norske domstolers rett til å forelegge spørsmål for EFTA-domstolen	449
6.15.3 EFTA-domstolens prøving av gjennomføring av EØS-rettslige forpliktelser	451
6.16 Internasjonale domstolers posisjon i nasjonalstatens rettsorden ...	453
6.17 Ulike kjepper «kastet inn i demokratiets hjul»?	454
 KAPITTEL 7 KONSTITUSJONEN OG FREMTIDEN	456
7.1 Jus, politikk og revolusjon	456
7.2 Fremtidens konstitusjon	457
7.3 Verden gjentar seg – men aldri på samme måte	460
7.4 Tre utviklingstrekk dagens konstitusjon ikke er forberedt på	462
7.5 Ettetanke	463
 LITTERATUR	464
LOVER	474
ANDRE DOKUMENTER I LOVSAKER	482
STORTINGET UTENFOR LOVSAKER	485
FRA REGJERINGEN	487
INTERNASJONALE KILDER	489
DOMMER	492
STIKKORD	494

